

Türkiye’de Dolaylı Vergilerin Enflasyon Üzerindeki Etkisi

Adil AKINCI¹ - Özer ÖZÇELİK²

Makale Gönderim Tarihi : 28.08.2018

Makale Kabul Tarihi : 24.09.2018

Öz

Vergilerin mali olan ve mali olmayan amaçları bulunmaktadır. Vergilerin mali olan amaçlarını temelde kamu harcamalarının finansmanını sağlayacak gelirin elde edilmesi oluştururken, vergilerin mali olmayan amaçlarını ise ekonomik istikrar, ekonomik büyüme ve gelişme ile adil gelir dağılımı hedefleri oluşturmaktadır. Mali olmayan amaçlardan ekonomik istikrar ele alındığında fiyat istikrarı ve tam istihdam düzeyi söz konusu olmaktadır. Fiyat istikrarı denilince gelişmekte olan ülkelerde genellikle enflasyon ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda çalışmada, Türkiye’de 2006:M1-2018:M5 döneminde dolaylı vergiler ile enflasyon arasındaki ilişki zaman serisi analizi yöntemlerinden ARDL (Otoregresif Dağıtılmış Gecikme Modeli) ile incelenerek, vergilerin mali olmayan amaçları konusundaki etkinliği araştırılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde, dolaylı vergiler ile enflasyon arasında uzun dönemli bir eşbütünlüşme ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dolaylı Vergi, Enflasyon, Zaman Serisi Analizi, ARDL

JEL Kodları: A10, C50, E69

¹ Dr.Öğr.Üyesi Adil AKINCI- Kırklareli Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Bankacılık ve Finans Bölümü- adil.akinci@klu.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-2181-6952

² Dr.Öğr.Üyesi Özer ÖZÇELİK-Dumlupınar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü- ozer.ozcelik@dpu.edu.tr, Orcid No: 0000-0001-9164-5020

Effect of Indirect Taxes on the Inflation in Turkey

Abstract

Taxes have financial and non-financial objectives. While revenue generation to ensure the financing of public expenditures basically constitutes the financial objectives of taxes, economic stability, economic growth and development and fair income distribution targets constitute the non-financial objectives of taxes. When economic stability, one of non-financial objectives, is considered, price stability and full employment level come into question. When it comes to price stability, inflation usually comes to the forefront in developing countries. In this context, in the study, the relationship between indirect taxes and inflation during 2006:M1-2018:M5 period in Turkey was analyzed by the ARDL (Auto-regressive Distributed Lag Model), which is one of time series analysis methods, and its effectiveness on non-financial objectives of taxes was investigated. As a result of the findings obtained, it has been determined that there is a long-term cointegration relationship between indirect taxes and inflation.

Keywords: Indirect Tax, Inflation, Time Series Analysis, ARDL

JEL Codes: A10, C50, E69

1. Giriş

İktisadi dengesizliklerin enflasyon oranının yüksek olması sonucu ortaya çıktığı ekonomilerde, devletin kamu harcamalarına yönelik program hazırlaması zorlaşmaktadır. Enflasyondaki konjonktürel dalgalanmaların sebebi olarak vergi oranlarındaki artışlar gösterilmektedir. Enflasyonist bir ortamda, vergi gelirlerinin reel değerinde azalmalar ortaya çıkacaktır. Türkiye’de dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının dolaysız vergi gelirlerinden daha yüksek olması nedeniyle, hem kaynak dağılımında hem de gelir dağılımında adaletsizlik göze çarpmaktadır. Türkiye’de dolaylı vergi artışları, fiyat artışı olarak algılanmakta ve böylece tüketicilerin marjinal tüketim eğilimleri 1’e yakın olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile, tüketiciler gelirlerinin büyük bir kısmını tüketerek ancak minimum yaşam standartlarını yakalayabilmektedir. Böylece tüketicilerin tasarruf eğilimleri düşük seviyelerde kalmakta olup, bundan dolayı enflasyonla mücadelede dolaylı vergiler bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye’de 2006:M1-2018:M5 döneminde dolaylı vergiler ile enflasyon arasındaki ilişki zaman serisi analizi yöntemlerinden ARDL ile analiz edilerek, elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

2. Dolaylı Vergilerin ve Enflasyonun Teorik Çerçevesi

Vergi, kamu hizmetlerinin finanse edilmesi için devlet tarafından kişi ve kurumlardan alınan yasama yetkisine bağlı cebren aldıkları aynı veya nakdi ödeneklerdir (Şen ve Sağbaş, 2015:2). Vergi kelimesi, tahmini anlamına gelen Latince taxare kelimesinden türemiştir. Vergi, gönüllü bir ödeme veya bağış değildir, ancak yasama organı uyarınca uygulanan zorunlu bir katkıdır. Vergilendirmenin bilinen ilk sistemi Eski Mısır'da M.Ö. 3000 - M.Ö. 2800 yıllarında hazırlanmıştır. O zamanlardaki kayıtlar firavun krallığının iki yılda bir halktan vergi gelirleri toplayacağını göstermektedir. Daha sonra bulunan kayıtlar ise, kireçtaşı gevreği ve papirüs üzerine yazılan tahıl ambarı makbuzlarıdır (Garg, 2014:542-543). Eski Roma'da Tributum denilen vergi savaşlarda kaybeden devletin kazanan devlete ödediği bedel anlamına gelmektedir. Ortaçağ Avrupa'sında vergi yerine kullanılan kelimeler hediye, yardım, fedakârlık kökünden gelen kelimelerdir. Bu çağda verginin niteliğinde cebir unsuru yoktur. İslam coğrafyasında ise, nakdi sermayenin atıl tutulması hoş görülmemiş bunlardan vergi (zekat) alınarak yatırım ve harcamaya dönüştürülmesi teşvik edilmiştir (Mutlu, 2009:19-20). Osmanlı Devletinde vergi kelimesi yerine resim, tekalif, bac ve adet kelimeleri kullanılmıştır. İslami esaslara dayanan (Tekalif-i Şeriyye) ve dini esaslara dayanmayan (Tekalif-i Örfiyye) vergiler olarak iki çeşit vergi alınmıştır (Özçelik, 2015:67-68).

Vergiler, dolaysız/dolaylı olmalarına göre, konularına göre veya kişisel ve objektif olmalarına göre ayırımı tabi tutulabilirler. Vergilerin, vergilemede adalet ilkesine uyup uymadığını gösteren en önemli ayırım, dolaysız/dolaylı vergi ayırımıdır. Vergilerin dolaysız ve dolaylı ayırımında kullanılan en önemli kriterler verginin yansıması, vergi konusunun sürekliliği ve mükellefinin önceden belli olmasıdır (Çelik, 2016:256-257).

Tahsil süresi mutlak, konusu ve mükellefiyeti sürekli, kişi ve kurumların ödeme güçlerinin kavranmasını hedef alan ve yansıtılması kolay olmayan vergiler; dolaysız vergi olarak sınıflandırılmaktadır (Cural ve Çevik, 2015:131).

Dolaylı vergiler, vergi mükellefinin durumunu dikkate almadan üretim, tüketim, değişim gibi ekonominin ana bölümlerine dayalı olarak alınır. Gelir ve servet kazanıldığı zamanda değil, harcandıkları an mal ve hizmetlerin fiyatları içine gizlenmiş olarak vergilendirirler. Bundan dolayı vergilendirilmiş malları çok kullananlar diğerlerine göre daha fazla vergi öderler (Erginay, 1976:121). Harcamalar üzerinden alındığı için gelir da-

ğılımını bozan bir vergi türü olarak nitelemek mümkündür. Kolay toplanması ve mali anestezi yoluyla hissettirilmeyen bir vergi türü olması nedeniyle politika yapıcılar tarafından çok fazla tercih edilen bir vergi türüdür.

Enflasyon ise; bir ekonomideki mal ve hizmetlerin fiyatlarında gözlenen sürekli ve genel kapsamlı artışı ifade etmektedir. Enflasyon, tüm mal ve hizmetlerde meydana gelen fiyat değişikliğini içermektedir. Diğer bir anlatıyla; bir ülkede, enflasyon oranı yükselirken bazı mal ve hizmetlerin fiyatları düşebilmekte veya aynı şekilde enflasyon oranı düşerken bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarında yükselme yaşanabilmektedir. Aynı zamanda fiyatlarda yaşanan artışın enflasyon olarak tanımlanabilmesi için sadece belirli bir dönem için değil, sürekli olması gerekmektedir (TCMB, 2013:2).

Genel olarak, gelişmiş ülkelerde enflasyonun nedeni olarak para arzının büyümesi gösterilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise, enflasyon, salt parasal bir olgu değildir. Bunun yanı sıra, ödemeler dengesi krizinden kaynaklanan hızlı para büyümesi ve döviz kurundaki oynaklık gibi mali dengesizlikler ile tipik olarak ilişkili faktörler, gelişmekte olan ülkelerdeki enflasyon sürecine hâkim olmaktadır (Totonchi, 2011:459).

3. Dolaylı Vergiler ile Enflasyon Arasındaki İlişki

Enflasyon ile vergi gelirleri arasında yapılmış olan çalışmalar, Petrol Krizi ile birlikte literatürde yer almaya başlamış ve genel olarak da enflasyonun vergi gelirlerini ne ölçüde etkilediği incelenmiştir. Enflasyonun vergi gelirlerini olumlu mu olumsuz mu etkilediğini belirlemek, ekonomik yapının analiz edilmesi için önem taşımaktadır. Bundan dolayı bir ülkede, enflasyonun vergi gelirlerinin reel değerini arttırması için üç temel şartın gerçekleşmesi gerekmektedir (Şen, 2003: 31)

- Vergiye tabi kazançlar, enflasyon oranındaki yükselişe paralel olarak artmalıdır,
- Artan oranlı vergi tarifesi uygulanmalıdır,
- Vergiyi doğuran olay ile vergi tahsilatı arasındaki süre kısa olmalıdır.

Enflasyonist bir ekonomide, vergi gelirlerini arttırabilmek için, kısa dönemde bütçe fazlası oluşturarak parasal likiditenin azaltılması gerekmekte olup, bu durum ise satın alma gücünü olumsuz etkilemektedir. Vergi oranlarındaki artış, toplam arz ve toplam talep üzerinde etkili olmaktadır. Toplam talep açısından bakıldığında, vergilerin anti-enflasyonist

bir yapıda olduğu görülmektedir. Toplam arz açısından ise, vergileme enflasyonist etkiler ortaya çıkarabilir. Dolaylı vergiler, malların fiyatları üzerinde etki yaratmakta ve böylece enflasyonist bir olguya sebep olmaktadır. dolaylı vergi artışları, toplam tüketim harcamalarının düşürülmesi sonucu, refah kaybına sebep olmakta ve tüketici artığını azaltmaktadır. Toplam tasarruf açısından ise, tüketimden tasarrufa doğru bireysel tercihlerin değiştiği görülmektedir. Toplam talep temelli enflasyonun ve makroekonomik dengesizliklerin ortaya çıktığı iktisadi yapılarda, dolaylı vergi artışları ekonomideki fazla talebi düşürmekte ve iktisadi denge sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, dolaylı vergi artışlarıyla ihraç edilebilir mal fazlası yurtiçi talebin kısılması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Böylece ekonomik küçülme olmadan ekonomik istikrar büyüme ile eşanlı olarak gerçekleştirilebilmektedir. Klasik IMF istikrar politikası önlemlerinde, dolaylı vergi artışı enflasyonla mücadele için önemli bir araç olarak kullanılmaktadır (Mutlu ve Çelen, 2012:19-21).

4. Literatür

Karadağ ve Westaway (1999) Türkiye için yapmış oldukları çalışmalarında, Türkiye ekonomisinin Avrupa Birliği uyum sürecinde Hesaplanabilir Genel Denge Modelini geliştirmişlerdir. Modele göre, Katma Değer Vergisi oranındaki değişimlerin, tüm sektörlerde tüketici fiyatlarında bir artışa yol açtığı ve bu sektörlerin birçoğunda üretimi azaltması beklenmektedir.

Koutsouvelis ve Papastathopoulos (2013) çalışmalarında, Yunanistan'da dolaylı vergiler ile enflasyon arasındaki ilişkiyi doğrusal regresyon modeliyle 2010 ve 2011 yılları için analiz etmişlerdir. Çalışmaya göre; harmonize edilmiş fiyat indeksi, dolaylı vergilerin enflasyona katkısı 2010 yılı için %4,19, 2011 yılında ise %2,29 olduğunu göstermektedir.

Güvenek vd. (2010) çalışmalarında Türkiye'de 1980-2008 yılları arasından enflasyon ve dolaylı vergiler arasındaki ilişkiyi VAR analizi ile incelemişlerdir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, enflasyonda meydana gelen gelişmelerin dolaylı vergi gelirlerinde ve yine aynı şekilde dolaylı vergilerde meydana gelen bir değişimin ise enflasyona neden olduğu tespit edilmiştir.

Ibadin ve Oladipupo (2015) çalışmalarında Nijerya'da ekonomik büyüme üzerinde dolaylı vergilerin etkisini 1981-2014 yılları arasında zaman serisi analizi yöntemi kullanarak incelemişlerdir. Elde edilen bul-

gulara göre, dolaylı vergiler ile gayri safi yurtiçi hasıla arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Moździerz (2017) çalışmasında 2007-2016 yılları arasında Romanya, Macaristan, Yunanistan ve Baltık ülkelerinde (Estonya, Letonya, Litvanya) yaptığı analizde enflasyon ve dolaylı vergiler arasındaki ilişkinin iki yönlü olduğunu tespit etmiştir. Fiyatlar genel seviyesindeki değişikliklerin, vergi matrahını değiştirerek vergi gelirlerini etkilerken, dolaylı vergilerin fiyatları şekillendirmesi nedeniyle enflasyona sebep olduğunu ve bu nedenle enflasyonla mücadele için dolaylı vergilerin oranlarının düşürülmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Çakmaklı vd. (2018) çalışmalarında Temmuz-2005 ve Temmuz-2017 döneminde Türkiye’de tütün ürünlerine uygulanan dolaylı vergilerin enflasyona etkilerini incelemişlerdir. çalışma sonuçlarına göre, tütün mamullerine uygulanan dolaylı vergilerin enflasyon üzerinde kısa vadeli bir etkiye sahip olduğu, vergilerde yapılacak 25 baz puan artışın enflasyon üzerinde 16 baz puanlık bir artışa neden olacağı tespit edilmiştir.

5. Veri Yöntem

Çalışmanın veri seti, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (KMYKK) bütün maddeleri ile yürürlüğe girdiği tarihten sonra hazırlanan merkezi yönetim bütçesi vergi gelirleri dikkate alınarak 2006:M1-2018:M5 dönemi seçilmiştir. Çalışmada bağımlı değişken olarak tüketici fiyat endeksi değişim oranı (enf), bağımsız değişken olarak dolaylı vergilerin toplam vergi gelirlerine oranı (dv) kullanılmıştır. Değişkenlere ait serilerin mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış hali kullanılmış olup, durağanlaştırmak amacıyla logaritmaları alınmıştır. Tüketici fiyat endeksi değişim oranları Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) internet sayfasından, dolaylı vergi gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi’nden elde edilerek düzenlenmiştir.

- Birim Kök Testi

Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi ve Phillips-Peron (PP) testi kullanılarak serilerin durağanlıkları analiz edilmiştir. Tablo 1’de yer alan ADF birim kök testi sonuçlarına göre “dv” değişkeni sabitli-trendli modelde %5 anlamlılık düzeyinde durağan olduğu, sabitli modelde ise %5 anlamlılık düzeyinde durağan olduğu tespit edilmiştir. “enf” değişkeninin ise sabitli-trendli modelde ve sabitli modelde %5 anlamlılık düzeyinde

durağan olmadığı tespit edilmiştir. "enf" değişkeninin birinci farkı alındığında ise, %5 anlamlılık düzeyinde durağan olduğu tespit edilmiştir. PP birim kök testi sonuçlarına göre göre "dv" değişkeni sabitli-trendli modelde ve sabitli modelde %5 anlamlılık düzeyinde durağan olduğu, "enf" değişkeninin ise sabitli-trendli modelde ve sabitli modelde %5 anlamlılık düzeyinde durağan olmadığı tespit edilmiştir. "enf" değişkeninin birinci farkı alındığında ise, %5 anlamlılık düzeyinde durağan olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	ADF		PP		
	Sabitli-Trendli	Sabitli	Sabitli-Trendli	Sabitli	
enf	-1.2801	-1.2499	-3.2518	-3.2380	
Δ enf	-8.2826*	-8.0984*	-11.4866*	-10.7320*	
dv	-5.7907*	-3.1672**	-12.9693*	-12.7387*	
Δ dv	-7.5654*	-7.6285*	-54.8064*	-54.4501*	
Kritik Değerler	%1	-4.0269	-3.4789	-4.0212	-3.4748
	%5	-3.4432	-2.8827	-3.4404	-2.8809
	%10	-3.1463	-2.5781	-3.1447	-2.5772

Not: * işareti %1,** işareti %5 düzeyinde değişkenin durağan olduğunu ifade etmektedir. "Δ" işareti ise, fark alma operatörünü, yani birinci fark değerlerini ifade etmektedir.

Birim kök testi sonuçlarından elde edilen sonuçlara göre "dv" değişkenin I(0), "enf" değişkenin I(1) düzeyinde durağan olduğu tespit edilmiştir. Değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkiyi incelemek için çalışmaya Oto-regresif Dağıtılmış Gecikme Modeli (ARDL) ile devam edilecektir.

- Sınır Testi (Bounds Test)

ARDL testinin uygulanmasında en önemli aşama uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesidir. Bu amaçla aylık veri kullanılması nedeniyle 12 gecikmeye kadar modeller tahmin edilmiş ve hesaplanan bilgi kriterleri ve otokorelasyonun varlığı incelenmiştir. Tablo 2'de yer alan sonuçlara göre AIC, SC ve HQ kriterlerine göre gecikme uzunluğunun minimum olduğu ve otokorelasyonun bulunmadığı 2. gecikme uzunluğu en uygun gecikme uzunluğu olarak belirlenmiştir.

Tablo 2. Gecikme Uzunluğunun Tespiti

Gecikme Sayısı	AIC	SC	HQ	LM (Prob)
1	-1.568508	-1.487502	-1.535595	0.0011
2	-1.609591	-1.487532	-1.559997	0.6145
3	-1.584359	-1.420874	-1.517931	0.8203
4	-1.552493	-1.347201	-1.469076	0.0071
5	-1.553200	-1.305715	-1.452636	0.5028
6	-1.567357	-1.277288	-1.449487	0.1931
7	-1.578684	-1.245633	-1.443346	0.0796
8	-1.552647	-1.176209	-1.399675	0.0449
9	-1.550023	-1.129788	-1.379252	0.0316
10	-1.519837	-1.055388	-1.331097	0.0062
11	-1.492316	-0.983229	-1.285436	0.0008
12	-1.460533	-0.906376	-1.235337	0.0057

Uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesinin ardından uzun dönem eşbütünleşme ilişkisi incelenmektedir. Uzun dönem eşbütünleşme ilişkisinin belirlenebilmesi amacıyla, sınır testi ile F istatistiği hesaplanmaktadır. Bulunan F istatistiği Peseran'ın kritik değerleriyle karşılaştırılarak uzun dönem ilişkinin varlığı hakkında karar verilmektedir.

Tablo 3. Sınır Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken:	"enf"	
Bağımsız Değişken:	"dv"	
F istatistiği:	4.26	
Kritik Değerler (k=1)		
	Alt Değer	Üst Değer
%5	3.62	4.16

Hesaplanan F istatistiğinin %5 anlamlılık düzeyinde Peseran'ın üst kritik değerinden büyük olması dolayısıyla "enf" ve "dv" değişkenleri arasında uzun dönem ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi tespit edildiğinden uzun ve kısa dönem ilişkileri belirleyebilmek için bu aşamada ARDL modeli kurulmaktadır.

- ARDL Model

Değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisinin incelenmesi için ARDL modeli kurularak uzun dönem ve kısa dönem ilişkileri belirlenmektedir. Uzun dönemli ilişkiyi araştırmak üzere kullanılacak model ARDL (7,0) eşitliğidir. Modelde sadece uzun dönem katsayılarına yer veril-

mekte ve katsayıların anlamlılığı incelenmektedir. Modelden elde edilen sonuçlar tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4. ARDL (7,0) Modeli Uzun Dönem Katsayıları

Değişkenler	Katsayı	t-istatistiği	Prob
dv	0.1011	0.2733	0.7850
c	2.1795	9.0125	0.0000

ARDL uzun dönem sonuçları incelendiğinde, uzun dönemde "dv" değişkeninde yapılacak %1'lik artış "enf" üzerinde % 0,1'lik bir artışa neden olmaktadır, ancak bu sonuç istatistiki olarak anlamlı değildir.

Uzun dönemli ilişkinin ortaya konulmasının ardından ARDL (7,0) modeline dayalı hata düzeltme modeli (hdt) kurularak kısa dönemli ilişkiler incelenir. Hata düzeltme modeli sonuçları tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. ARDL (7,0) Modeline Dayalı Hata Düzeltme Modeli

Değişkenler	Katsayı	t-istatistiği	Prob
d(enf (-1))	0.2969	3.5239	0.0006
dlenf (-2))	0.1462	1.6608	0.0991
d(enf (-3))	0.0597	0.7173	0.4744
d(enf (-4))	-0.1571	-1.9019	0.0593
d(enf (-5))	0.2109	2.5066	0.0134
d(enf (-6))	0.1651	1.9132	0.0579
dv	0.0167	0.3402	0.7342
hdt(-1)	-0.1971	-4.0783	0.0001

Hata düzeltme modeli sonuçlarına göre kısa dönem hata terimi katsayısının (-0.1971), -1 ile 0 arasında olması ve istatistiki olarak anlamlı olması (Prob:0.0001) hata düzeltme modelinin çalıştığını göstermektedir. Bu parametre, değişkenleri uzun dönem denge değerine yakınlaşmaya zorlamaktadır. Hata terimi parametresinin anlamlı olması dolayısıyla değişkenler arasında bir nedensellik söz konusudur.

- Ampirik Bulguların Değerlendirilmesi

Dolaylı vergiler ile enflasyon arasındaki ilişkinin incelendiği ARDL modeli sonuçlarına göre, hesaplanan F-istatistiğinin Peseran'ın kritik üst değerinden büyük olması ile değişkenler arasında uzun dönem ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Uzun dönem katsayıları incelendiğinde, dolaylı vergilerde meydana gelecek %1'lik artışın uzun dönemde enflasyon üzerinde % 0.1'lik artışa neden olacağı belirlenmiş ancak bu durum istatistiki olarak %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Uzun dönem ilişkinin belirlenmesinden sonra kurulan hata düzeltme modeli ile kısa dönem katsayılar ortaya konulmuştur. Hata düzeltme modeli sonuçlarında elde edilen hata düzeltme teriminin 0 ile -1 arasında yer alması ve istatistiki olarak %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olması kurulan modelin geçerliliği göstermekte olup, hata düzeltme terimi katsayısı ise uzun dönem dengesinden meydana gelecek sapmaların %19'unun her çeyrek dönem düzeltildiğini göstermektedir.

6. Sonuç

Ekonometrik analiz sonuçlarından da elde edilen bulgular neticesinde, dolaylı vergiler ile enflasyon arasında uzun dönemli bir ilişki tespit edilmiştir. Hata düzeltme modelinin de istatistiki olarak anlamlı olması ve katsayının beklenen aralık içerisinde olması, dolaylı vergiler ile enflasyon arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını doğrulamaktadır. Enflasyonist dönemde uygulanacak maliye politikasının temel hedefi, toplam talebin toplam arzdan fazla olması nedeniyle, toplam talebi daraltıcı maliye araçlarını ön plana çıkararak arz-talep eşitliğini sağlamaya çalışmaktır. Toplam talebi daraltmak amacıyla maliye politikası aracı olarak harcamalar ve tüketim üzerinden alınan dolaylı vergiler enflasyonla mücadelede etkin bir rol oynamaktadır. Dolaylı vergiler çoğunlukla fiyat mekanizması içine dahil edilip tahsil edildiği için dolaylı vergilerin arttırılması kullanılabilir geliri doğrudan ve hızlı bir şekilde azaltmakta ve kullanılabilir gelirin azalmasına bağlı olarak toplam talepte daralma meydana gelmektedir.

Dolaylı vergiler enflasyonla mücadelede etkin bir rol oynarken, mükelleflerin kişisel özelliklerini dikkate almaması, indirim, istisna ve artan oranlılık söz konusu olmaması nedeniyle gelirin büyük kısmını harcayan düşük gelirli kişiler üzerinde ağır bir vergi yükü oluşturmaktadır. Dolaylı vergilerin mükelleflerin gelirlerini dikkate almaması ve düz oranlı vergiler olması nedeniyle gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Dolaylı vergiler ile enflasyonla mücadele edilirken, toplumun sosyo-ekonomik yapısını bozmayacak düzenlemeleri göz önünde bulundurması da bir politika önerisi olarak sunulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Cural, M.&Çevik, N. K. (2015), Ekonomik Kalkınmanın Vergi Yapısı Üzerindeki Etkisi: 1924-2013 Dönemi Türkiye Örneği, *Amme İdaresi Dergisi*, 48(3), 127-158.
- Çakmaklı, C., Demiralp, S., Yeşiltaş, S.&Yıldırım, M. A., (2018), Tütün Ürünlerine Uygulanan Dolaylı Vergilerin Enflasyona Etkileri, *Koç University-Tüsiad Economic Research Forum Working Paper Series*, No:1811, https://eaf.ku.edu.tr/sites/eaf.ku.edu.tr/files/erf_wp_1811_tr.pdf, (Erişim: 20.06.2018)
- Çelik, S.B. (2016), Vergilemede Adalet Açısından Türkiye'nin Dolaysız ve Dolaylı Vergileme Politikası, *International Conference on Eurasian Economies*, Kaposvár - Hungary 29-31 August, Editors: Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen, Beykent University Publications No:115, İstanbul.
- Dickey, D.A.& Fuller, A.W. (1981), Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root, *Econometrica*, 49(4)., 1057-1072.
- Erginay, A., (1976), *Kamu Maliyesi*, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Garg, G.,(2014), Basic Concepts and Features of Good and Service Tax In India, *International Journal of Scientific Research and Management (IJSRM)*, 2(2), 542-549.
- Güvenek, B., Alptekin, V.&Çetinkaya, M., (2010), Enflasyon ve Dolaylı Vergilerden Elde Edilen Gelirler Arasındaki İlişkinin VAR Yöntemiyle Analizi, *Kamu-İş Dergisi*, 11(3), 1-28.
- Ibadin, P.O.&Oladipupo, A.O., (2015), Indirect Taxes And Economic Growth In Nigeria, *EKON. MISAO I PRAKSA DBK, GOD XXIV, BR. 2, 345-364*
- Karadağ, M.&Westaway, T., (1999), The Impact on Consumer and Producer Prices of Changes in VAT in Turkey Designed to Meet EU Membership Criteria, *Economic Research Paper*, No. 99/19, Loughborough University, UK,
- Koutsouvelis, P.&Papastathopoulos, A., (2013), The Effects of Indirect Taxes on Consumer Prices: Empirical Evidence for Greece, *Advances in Management & Applied Economics*, 3(1), 61-76
- Mutlu, A., (2009), *Tanzimattan Günümüze Türkiye'de Vergileme Zihniyetinin Gelişimi*, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:2009/390, Ankara.
- Mutlu, A.&Çelen, M., (2012), Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Türk Mali Sistemi İçerisindeki Yeri: Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Sonuçları, *TÜSİAD Yayınları*, İstanbul
- Özçelik, Ö., (2015), *Türk İktisat Tarihi*, Academia Yayınevi, Kütahya.
- Pesaran, M.H., Shin, Y.& Smith, R.J. (2001), Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships, *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289-326.
- Phillips, P.C. B ve Perron, P. (1988), Testing for a Unit Root in Time Series Regression, *Biometrika*, 75(2), 335 346
- Şen, H. ve Sağbaş, İ.,(2015), *Vergi Teorisi ve Politikası*, Kalkan Offset, Ankara.

- Şen, H., (2003), Olivera-Tanzi Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma, Maliye Dergisi, Sayı:143, 30-57
- TCMB (2013), Enflasyon ve Fiyat İstikrarı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Merkezi, Ankara.
- Totonchi, J., (2011), Macroeconomic Theories of Inflation, 2011 International Conference on Economics and Finance Research, IPEDR Vol.4, IACSIT Press, Singapore, 459-462.